

EGY BÁNÁTI SZÓRVÁNYPOLYAR KÖZÖSSÉG EMLÉKÖRZŐ KÖTETE

A COMMEMORATIVE BOOK OF A HUNGARIAN SCATTERED
COMMUNITY IN BANAT
SPOMENICA JEDNE DIJASPORNE MAĐARSKE ZAJEDNICE
BANATA

NÉMETH FERENC

PhD, professzor, dr., művelődéstörténész

Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű

Tanítóképző Kar, Szabadka, egyetemi rendes tanár

ferencnemet@yahoo.co.uk

PRECZ István 2025. *Ittvarnoktól Udvarnokig. Szülőfalum története.*

Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, Szabadka

Megszületett immár, s kézbe is vehetjük Udvarnok magyar nyelvű történetét, amely önmagában véve is ünnep, hiszen mostanság viszonylag ritkán jelenik meg magyar nyelvű bánáti helytörténeti munka.¹ Nem szabályos falumonográfia-ról van szó, hanem egy adatgazdag, emlékörző kötetéről, amelyet a szerző, Precz István életpályája ível át, aki immár ötvenöt éve elkötelezetten gyűjti, kutatja szülőhelye múltját, eseményeit, szokásait.

Talán érthető is, hogy erős érzelmi kötődésekkel látott hozzá évtizedekkel ezelőtt a szeretett szülőfalujával kapcsolatos adatgyűjtéshez, s ezért is kerülhetett köteté borítójára, alcímként, hogy „szülőfalum története”. Ez a meghatározás szorosabb érzelmi kapcsolatot jelez a szerző és szülőhelye között, egy pozitív értelemben vett lokálpatriotizmust, erős ragaszkodást a gyökerekhez s az udvarnoki magyar közösséghez. Alapvetően szubjektív megközelítésű munkáról van szó, amelyet a szerző hiteles történelmi adatokkal gazdagított, és sikerült is neki egyensúlyba hoznia személyes emlékeit és tapasztalatait a hiteles történelmi tényekkel. Precz kötetének előszavában vallja:

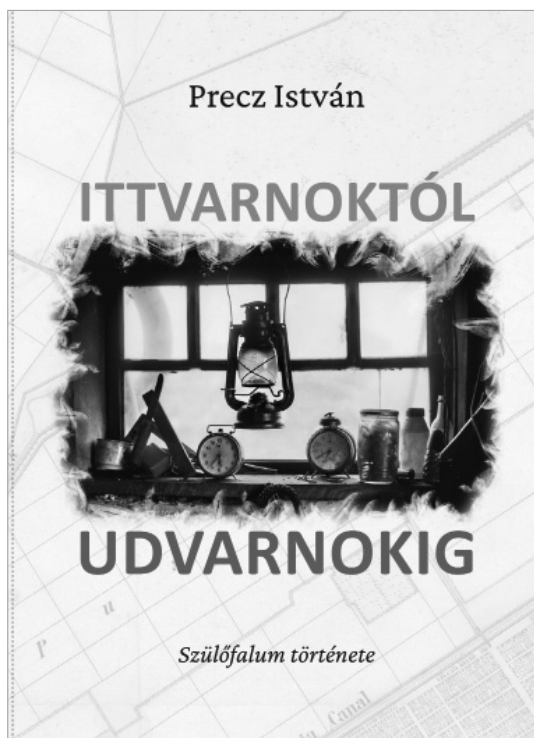
„Be kell látnom, hogy ennek a könyvnek a középpontjában igazán én magam állok a saját létezésemmel, egyéni életemmel, különösképpen személyiségem történetével. [...] Ne csodálkozzon hát a kedves olva-

¹ Elhangzott 2025. május 16-án Udvarnokon, a kötet ünnepélyes bemutatóján.

só, ha tudományos dokumentálás, szakszerű forrásmegjelölés helyett, inkább csak utalásokat, emlékezet alapján megidézett szövegeket talál, és hogy mindvégig az a bensőséges és személyes történetmesélés vezette tollam, amelynek végső célja az igazság megragadásának a vágya volt, mégis a száraz tényközlés helyett sokkal inkább a szülőfalum iránt érzett szeretet hatja át az itt közölt »igaz« történeteket” (PRECZ 2025: 8).

Nos, ez mindent megmagyaráz.

Nevezetesen azt is, hogy Precz – a helytörténeti adatok begyűjtése mellett – mindenekelőtt saját emlékezetére, ismereteire, s több évtizedes gazdag élményanyagára hagyatkozva írta meg munkáját, ami csak növeli annak hitelességét. Ha az udvarnokiak közül valaki – az idősebb korosztályból – kézbe veszi e kötetet, és beleolvas, nyilván megelégedéssel s nem kevés nosztalgiával nyugtázza, hogy a kötet anyaga egybecseng az udvarnoki magyarság kollektív életérzésével, tapasztalataival, s annak kifejezője.

Tágabb értelmezési keretben szemlélve, Udvarnok története a bánáti magyar falvak történetének paradigmája, amely (mint annyi más helység esetében is) a török kiűzésével és az 1718. évi požarevaci békével vette kezdetét, s attól kezdődően egy új korszak kezdődött Bánát történetében, amelynek immár több mint három évszázados folyamatossága van. A lápos, mocsaras, egészségtelen, elnéptelenedett vidéket ismét be kellett népesíteni, ami a 18. század folyamán számos sikeres és sikertelen betelepítéshez vezetett. A bécsi udvar (Mercy kormányzó hathatós segítségével) a 18. század folyamán e térségbe olaszokat, franciákat, katalánokat, németeket, magyarokat, szerbeket, bolgárokat, románokat telepített, s attól kezdődően alakult ki Bánát ma is jellemző etnikai sokszínűsége, multikulturalizmusa.

Fontos mérföldköve volt a térség történetének a déli megyéknek az anyaországhoz való visszacsatolása 1779-ben, amellyel a vidék rendezett közigazgatást kapott, majd a kamarai birtokok 1781-ben és 1782-ben megtartott árverése, amelyen több bánáti nagybirtok talált gazdára. A földbirtokosoknak azután gondoskodniuk kellett a hatalmas, több ezer, sőt tízezer holdas termőföldek műveléséről. S éppen a munkaerő biztosítása érdekében fogtak

Az Ó-Bega feletti első vashidat Udvarnoknál 1898. október 19-én
adták át a közúti és a vasúti forgalomnak

hozzá a telepítésekhez, amelyek gyakran új falvak alapítását eredményezték. A földesurak rendszerint kastélyt is építettek maguknak, ahonnan nagy odafigyeléssel irányították birtokuk gazdasági tevékenységét. Csakhamar az uradalmakhoz kapcsolódó falvak is felvirágoztak. Bánát vonatkozásában mindenképpen említést érdemelnek a Kissek, a Csekonicsok, a Rogendorfok, a Lázárok, a Karátsonyiak, a Marczibányiak, a Gyertyánffyak és más nemesi családok, akiknek nagy érdemük volt a térség gazdasági felvirágoztatásában.

Udvarnok vonatkozásában számunkra különösen érdekes és fontos a magyarok betelepítése, s az itteni magyar közösség élete. Ők 1740-től érkeztek ide Szeged, Hódmezővásárhely, Makó és Csongrád környékéről, s telepedtek le Torda, Csősztelek, Jankahíd és Szentmihály szomszédságában. Természetesen magukkal hozták sajátos nyelvjárásukat, életmódjukat, szokásaikat is, amelyek jórészt mindmáig fennmaradtak.

Minderről Precz István könyvében olvashatunk, aki kellő alaposággal járt utána a dolgoknak. Néha igen részletekbe menően, olyannyira, hogy kötetete családtörténeti kutatások kiindulópontja is lehetne. A releváns történeti adatok mellett, a szerző saját, több évtizedes ismereteit is beépítette könyvébe, sok esetben jelezve azt is, hogy egyik-másik személy hová költözött, mi lett későbbi sorsa.

A munka egyik megkapó, nosztalgias részlete a falu életében fontos szerepet betöltő Ó-Begára vonatkozik. Precz a többi között ezt írja:

„Az Ó-Bega kristálytisza vize mindig vonzotta a természetbarátokat, fürdőzőket. Jól emlékszem gyermekkoromra, amikor napjaimat az Ó-Bega partján töltöttem a falubeli gyerekekkel. Szép élmény volt fürödni a kristálytisza vízben, különösen a déli órákban – a nyári szünet alatt. [...] A múlt század hetvenes éveinek elején, 1972-ben az Ó-Bega kristálytisza vize és környéke drasztikusan megváltozott. Kihalt az állatvilág. Közép-Bánát legszebb folyója, s annak kristálytisza vize egy mocsaras kanálissá vált” (PRECZ 2025: 165).

Munkájában a szerző kitér az udvarnokiak életének csaknem minden szegmensére, a többnemzetiségű lakosságtól kezdve a település egyházi életén át a művelődési és sportéletig, a lakosság szokásvilágáig, valamint a falu életében fontosabb szerepet játszó személyek életpályáig. Ez utóbbiak között találjuk dr. Putz Jakab katalinfalvai körzeti orvost (dr. Várady Imre nagybecskereki ügyvéd, parlamenti képviselő apósát); Ács Márton, a jugoszláv kommunista mozgalom egyik kimagasló alakját; Udvarnok szülöttjét, Szűcs Imrét, a költőt, publicistát és műfordítót; Gúth Ottó tanítót; a gólkirály Szalma Gáspárt; a kancsikakészítő Kószó Mihályt stb.

Külön érdekessége e sokszínű munkának Rácz Ferencné Csíkos Erzsébet, Tóth Mihályné Csordás Katalin és Csordás Hajnalka visszaemlékezése is, azok a kötet végén kaptak helyet.

Kötetében a szerző feltérképezte saját családjának, az udvarnoki Precz család tagjainak a helyét és szerepét is a falu életében.

A ma már fogyatkozó udvarnoki magyar közösség Precz István kötetében szellemi fogódzót talál, amely összekapcsolja a dicső múltat a szerény jellel, s amely kellőképpen dokumentálja az egykori udvarnoki magyarság összetartását, gazdag közösségi életét s annak jeles szereplőit.

Erőt lehet meríteni ebből a kötetből, biztatást és kitartást. Ezért is oly fontos e munka a mindinkább fogyatkozó udvarnoki magyarság számára.

Végezetül, ha most, a kötet megjelenését követően, valaki megkérdezné, hol is van Udvarnok, arra egy, a kötetből vett, költői megfogalmazású idézetel válaszolhatnánk: „Ott, ahol a viharlámpa fénye már kialudt, de az órák és az idő még nem állt meg.”

Beérkezés időpontja: 2025. május 19.

Elfogadás időpontja: 2025. május 29.